

Миколаївський обласний державний центр експертизи сортів рослин (філія УІЕСР)

Історія сортовипробування в Миколаївській області бере свій початок з 1931 року. Саме тоді почала працювати заснована на базі колгоспу «Прогрес» Новобузька сортодільниця, яка займалася випробуванням зернових, олійних культур і конопель. Станом на 1 травня 1964 р. на Миколаївщині діяло 10 сортодільниць, одна з яких – Первомайська, працювала на самостійному балансі; у 1968 р. – 12, а з 1975-го налічувалося 17 сортодільниць. Сортомережа області функціонувала і в роки Другої світової війни, про що свідчать архівні документи. Унаслідок реформувань і об'єднань сільськогосподарських угідь декількох господарств змінювалися назви й базові господарства, але їхні земельні угіддя, на яких вели діяльність сортодільниці, залишалися постійними понад півстоліття.

З 1973-го по 1989 р. очільником Інспектури Державної комісії по сортовипробуванню сільськогосподарських культур по Миколаївській об-

ласті був Чайкін Костянтин Іванович. Указом Президії Верховної Ради СРСР його нагороджено медаллю «За трудову доблесть» та орденом «Знак Пошани», а також знаком «Ударник десятої п'ятирічки» – постановою Миколаївського облвиконкому. Головний комітет ВДНГ СРСР нагородив Костянтина Івановича срібною, бронзовою та золотою медалями за досягнуті успіхи в розвитку народного господарства.

Протягом 1989–2004 рр. посаду начальника Інспектури Держкомісії по випробуванню та охороні сортів рослин по Миколаївській області обіймав Лопатін Віктор Степанович. За його керівництва у 1999 р. було засновано Миколаївську державну сортовипробувальну станцію, на базі якої утворили Миколаївський обласний державний центр експертизи сортів рослин.

За високий професіоналізм і цілеспрямовану працю пошановували таких агрономів: Гридіну Клавдію

Бузаджі Петро Панасович, 1954 року народження, випускник Одеського сільськогосподарського інституту, вечний агроном, спеціальність «Плодоовочівництво та виноградарство». У 2006 р. нагороджений трудовою відзнакою «Знак пошани». Держслужбовець шостого рангу зі стажем 25 років державної служби. Роботу в державній системі сортовипробування розпочав в 2009 році на посаді начальника Миколаївського обласного державного центру експертизи сортів рослин з інспекцією з охорони прав на сорти рослин.

В 2012 році Бузаджі П. П. було призначено директором філії Українського інституту експертизи сортів рослин Миколаївський обласний державний центр експертизи сортів рослин. Сортодослідні станції всі роки під керівництвом Петра Панасовича забезпечували високу культуру землеробства, дотримання технологічних і методичних вимог та якість і достовірність результатів кваліфікаційної експертизи сортів рослин у зоні Степу.

Миколаївну, яка віддала сортодослідженню 16 років життя (1973–1985, 1989–1993); Гоцуєнко Людмилу Михайлівну – з 1985-го по 1999 р. працювала старшим агрономом та головним агрономом Інспектури області, після підвищення була переведена до Держкомісії по випробуванню та охороні нових сортів рослин (м. Київ) на посаду заступника завідувача відділу міжнародного співробітництва; Смірнова Едуарда Петровича – агронома колишньої Миколаївської сортодільниці з 1986-го по 1993 р.; Белик Лідію Олександрівну – пройшла трудовий шлях від агронома-помічника (1965–1988) до агронома I категорії (1981–1991).

Самовіддано працювали: Поліщук Меланія Никифорівна (головний агроном Інспектури), Меркур'єва Таїсія Єгорівна (секретар), Онищенко Георгій Микитович, який працював водієм Держекспертцентру 37 років, та багато інших. У Миколаївській

області з 2002-го по 2013 р. діяли чотири заклади експертизи державної системи охорони прав на сорти рослин:

– Миколаївський держексперт-центр – державне випробування сортів зернових, зернобобових та технічних культур;

– Новоодеська ДСДС – державне випробування сортів кукурудзи та соняшнику;

– Жовтнева ДСДС – державне випробування сортів овочевих, плодovих культур і винограду;

– Первомайська ДСДС – державне випробування зернових, зернобобових, технічних і кормових культур, а також проведення ґрунтового та лабораторного сортового контролю озимих зернових та сорго зернового.

Зклади експертизи державної системи охорони прав на сорти рослин Миколаївської області виконували шість основних фахових завдань:

1) випробування на придатність до поширення сорту в Україні з метою подальшого занесення його до Державного реєстру сортів рослин, придатних до поширення в Україні;

2) випробування сортів на охороноздатність, порядок якого регулюється Законом України «Про охоро-

Державні сортовипробувальні ділянки УРСР, Миколаївська область (10 лютого 1939 р.)

1. Баштанська
2. Миколаївська
3. Ново-Бугська
4. Ново-Одеська
5. Снігирівська
6. Тилигуло-Березанська
7. Фріц-Геккертовська
8. Каховська
9. Скадовська
10. Херсонська
11. Чаплинська

Перший завідувач Варварівської сортодільниці Всеволод Микитович Цуркан (зліва) та комбайнер Попудренко Євгеній

Список державних сортовипробувальних ділянок Інспектури Державної комісії із сортовипробування по Миколаївській області (станом на 01.11.1985 р.).

- 1) Братська
- 2) Первомайська
- 3) Вознесенська (радгосп «Знам'я комунізму», колгосп «Прогрес», колгосп ім. Леніна)
- 4) Новобугська
- 5) Новоодеська
- 6) Снігирівська
- 7) Миколаївська
- 8) Октябрська (радгосп «Южний», плодово-розсадниковий радгосп)

ну прав на сорти рослин» та спеціальними методиками проведення експертизи сортів рослин на відмінність, однорідність та стабільність (ВОС-тест);

3) формування еталонної колекції загальновідомих сортів, які використовуватимуться для експертизи нових сортів рослин на відмінність, однорідність і стабільність;

4) оновлення офіційного зразка;

5) з 2009 року на Первомайській сортодослідній станції проводили ґрунтовий і лабораторний сортовий контроль озимих зернових культур та сорго зернового;

б) проведення досліджень з післяреєстраційного вивчення сортів.

Миколаївський обласний державний центр експертизи сортів рослин утворено 25 грудня 2002 р. на базі Інспектури Держкомісії по Миколаївській області та Миколаївської державної сортодослідної станції (колишньої Варварівської сортоділь-

ниці, заснованої ще у 1960 р. на базі радгоспу «Іскра»).

Центр розташований в Миколаївському районі, село Весняне, в південній частині Миколаївської області – зоні Південного Сухого Степу.

На території Держекспертцентру переважають чорноземи південні залишково-слабосолонцюваті вилугуні важкосуглинкові на лесах. Клімат помірно континентальний з м'якою малосніжною зимою і спекотним посушливим літом.

Протягом 1983–2002 рр. Миколаївську сортодослідну станцію очолював молодий і енергійний старший агроном Смикодуб Олександр Тимофійович, якого у 2003 р. наказом Державної служби з охорони прав на сорти рослин призначено заступником начальника Миколаївського обласного держекспертцентру.

За часів керування Олександра Тимофійовича було збудовано зерновий

склад, критий тік, встановлено зерноочисний комплекс, оновлено машинно-тракторний парк, огорожено територію станції; вдалося збільшити кількість випробуваних сільськогосподарських культур і сортів, а також залучити молодих кваліфікованих агрономів та працівників. За вагомі досягнення та особистий внесок у формування національних сортових ресурсів Смикодуб О. Т. присвоєно звання «Почесний сортовипробувач України» та нагороджено трудовою відзнакою Міністерства аграрної політики України «Знак Пошани».

Від 2009 року на посаді начальника Миколаївського обласного держекспертцентру працював висококваліфікований фахівець у галузі сільськогосподарства Бузаджі Петро Панасович.

У підпорядкуванні сортовипробувальної мережі Миколаївщини було 1040,64 га землі, зокрема – 925,83 га

ріллі, з них у Держекспертцентрі – 203,4 га (в оренді – 50,5 га).

На полях сортодослідних станцій області щороку закладали для випробування понад 1000 сортів вітчизняної та іноземної селекції, згідно з науко-

во-дослідною програмою проводили сортовипробування до 50 сільськогосподарських культур. Для успішного виконання своїх завдань господарство мало належну матеріально-технічну базу. Для очищення насіння та доведення його до високих посівних кондицій працював комплекс зерноочишувальних ліній, було збудовано два зерносховища і критий тік.

Завдяки дотриманню агротехніки вирощування сільськогосподарських культур, системи внесення добрив та системи захисту від шкідників і хвороб спеціалісти сортодослідних станцій прикладали неабияких зусиль, щоб максимально реалізувати потенційні здатності нових сортів.

Так, вдалося досягти середньої урожайності озимої пшениці у дослідках 60,4 ц/га, а у виробничих посівах – 33,5 ц/га; зокрема, у 2010 р. найбільший врожай зібрано по сорту пшениці м'якої (озимої) Єдність – 73,3 ц/га. За

рівнем урожайності зернових культур у цьому ж році Миколаївський Держекспертцентр посів 5 місце серед 88 закладів експертизи України (середня врожайність зернових культур – 34,4 ц/га за середньої врожайності по сортомережі 24,0 ц/га).

Таких результатів досягнуто завдяки самовідданій праці начальника Держекспертцентру Бузаджі Петра Панасовича, заступника начальника з виробництва Смикодуба Олександра Тимофійовича, агронома Половинко Ольги Володимирівни, інженера-механіка Волошина Максима Сергійовича, завідувачки складом Мосійчук Алли Іванівни, водія Каратаєва Володимира Миколайовича та багатьох інших.

У 2012 р. Миколаївський обласний державний центр експертизи сортів рослин припинив свою діяльність.

*Петро Бузаджі
Ірина Коховська*

*Начальник Держекспертцентру
Бузаджі Петро Панасович
та заступник начальника
з виробництва
Смикодуб Олександр Тимофійович*

Приймання польових дослідів

*Кваліфікаційна експертиза сортів
тритикале ярого на ПІСП*

*Збирання пшениці м'якої
на дослідних ділянках*

Новоодеська державна сортодослідна станція

Державне сортовипробування сільськогосподарських культур у Новоодеському районі розпочалося у 1938 р., коли на базі колгоспу ім. Шевченка було створено сортовипробувальну ділянку, що займалася сортовипробуванням, відбором і районуванням найкращих сортів і гібридів зернових, зернобобових, баштанних, олійних, кормових культур. Першою завідувачкою було призначено агронома Щербак Поліну Павлівну. Під її керівництвом заклали базові принципи роботи сортодільниці такі працівники: агроном Пирог М. Л., бригадир Іпатенко П. Г., обліковець Зізда М. І.; робітники та робітничі: Зізда О. К., Бондар С. Г., Гамалій В. О., Пальчевська М. Н.,

Кокул М. Ю. Для обробітки ділянок сортовипробування з місцевого колгоспу було виділено по парі волів і коней. Висівали насіння кінною сівалкою.

У роки Другої світової війни сортодільниця припинила свою діяльність. Окупанти завдали великої шкоди господарському комплексу, відновлення роботи розпочалося у 1944 році. Перша післявоєнна сімба виявилася надто тяжкою: землю обробляли лопатами, мотиками, у плуги впрягали корів. Вирощений урожай викошували вручну або ж збирали косарками.

У цей складний час сортодільницю очолив агроном Щербак Іван Євлампійович. З його ім'ям і невтом-

ною працю пов'язано майже 50 років подальшої діяльності й розвитку сортодільниці, яка досягла високих показників у впровадженні науково обґрунтованої безполіцевої системи обробітки ґрунту. За заслуги в розвитку сільського господарства Президія Верховної Ради УРСР у 1967 р. присвоїла Івану Євлампійовичу почесне звання «Заслужений агроном Української РСР». Він – автор двох книг і чисельних наукових публікацій, член Державної комісії із сортовипробування, член редколегії журналу «Хлібороб України». Поруч з Іваном Євлампійовичем працювала його соратниця – дружина Поліна Павлівна.

Новоодеська сортодільниця результативно працювала в посушливі 1946 і 1947 роки. Було вивчено й рекомендовано господарствам степового краю півдня України безполіцеву систему обробітки ґрунту, обґрунтовано її значення у боротьбі з вітровою і водною ерозіями, в нагромадженні та збереженні у верхньому шарі ґрунту вологи, поліпшенні структури й підвищенні родючості ґрунту.

Перші досліді на сортодільниці проведено у 1954 р. й отримано позитивні результати для подальшого підвищення врожаїв провідних у регіоні сільськогосподарських культур.

Для широкого вивчення у виробничих умовах безплужного обробітку ґрунту в умовах Південного Степу України та відбору перспективних сортів зернових культур сортодільницю

у 1961 р. було виділено в окреме господарство. У той період в СРСР із 1500 сортодільниць лише 25 мали статус самостійних господарств.

У 60-80-ті роки на сортодільниці результативно працювали: агрономи Стуканова Л. І. та Гуржій О. І.; старша робітниця Тимошенко К. О.; механізатори Бондар С. Г. і Ткаченко І. О.; охоронники Кукол П. Й., Зізда Д. С. та Тимошенко Л. К.; водії Пустовойтенко П. П. і Голуб І. М.; робітники Махуля М. П., Семенов В. О. і Лях Т., завідувачка складом Турчанінова Л. І.

Результати діяльності колективу сортодільниці висвітлено в книгах Щербак І. Є. «Ґрунтозахисна система в південних районах» (1974 р.), «Ґрунтозахисна технологія вирощування зернових культур в південних районах» (1979 р.), «Ґрунтозахисне землеробство у степовій зоні України» (1985 р.), наукових журналах і багатьох статтях у засобах масової інформації.

Науковці сортодільниці нагромадили цінний досвід протиерозійної підготовки ґрунту під висівання озимих і ярих культур, що сприяло підвищенню врожайності. Поступово всі господарства району на своїх полях запровадили ґрунтозахисну технологію обробітки ґрунту.

У 1980-х роках сортодільниця отримала статус державної сортовипробувальної станції. У ті часи найбільшим був внесок у розвиток сортодільниці кваліфікованих працівників: агрономи Стуканова Л. І., Гуржій О. І. і Бондар К. О., інженери Турянська М. Д. та Бондар В. Д., механізатори Семенов В. О., Ткаченко І. О., Бондар В. С. і Бондар С. Г., робітники Драгомарецька Р. Ф., Шпак А. П., Притуляк В. А. та ін.

Із 1994 року колектив сортовипробувальної станції очолював Щербак Микола Іванович, який продовжив роботу свого батька.

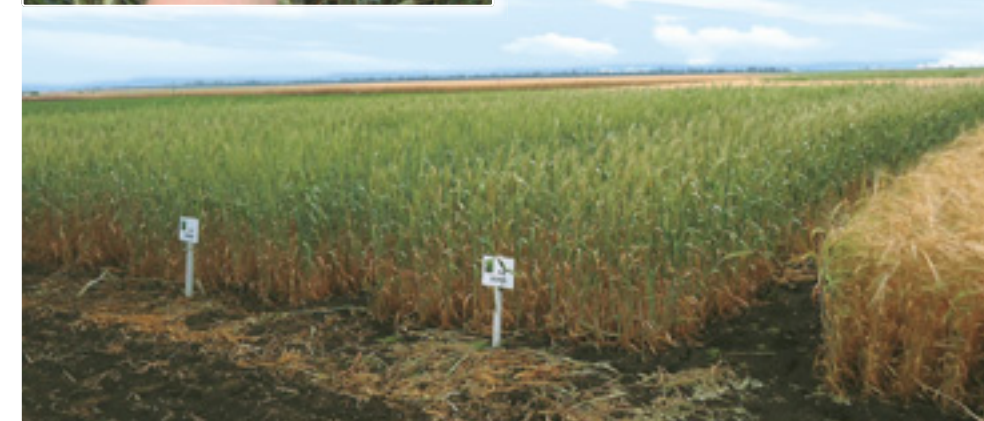
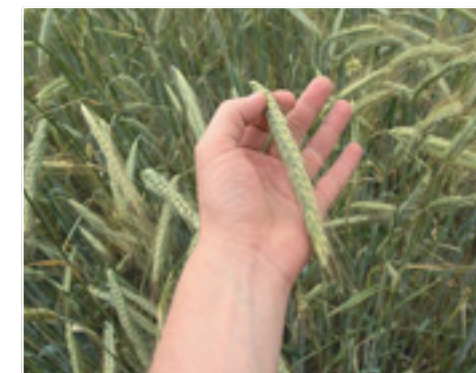
Варто згадати й агрономів, які тоді працювали на станції: Мазур Надія Іванівна у 2005 р. отримала трудову відзнаку «Знак Пошани» від Міністерства аграрної політики України; Бондарець Наталя Олександрівна у 2011 р. нагороджена відзнакою «Почесний сортовипробувач» від Державної служби з охорони прав на сорти рослин за вагомий внесок у розвиток сортовипробування та охорони прав на сорти рослин. Велику увагу агрономи приділяли успішному вирішенню завдань з виявлення, розмноження і районування кращих сортів

зернових, зернобобових та олійних культур.

Також на станції працювали механізатори Демченко Сергій Дмитрович і Кобилюк Тарас Петрович, інженер-механік Семенов Валерій Борисович, робітничі Табакар Людмила Мефодіївна та Яворська Євгенія Іванівна. На базі Новоодеської сортовипробувальної станції тривалий час проводив досліді Одеський сільськогосподарський інститут, а його студенти проходили там виробничу практику і стажування.

У 2003 р. вона отримала статус державної сортодослідної станції. Того ж року директором сортодослідної станції призначено агронома Євграфова Віктора Анатолійовича. На станції проводили сортовипробування таких провідних сільськогосподарських культур, як кукурудза на зерно, соняшник, сорго, озима пшениця, озимий ячмінь.

Петро Бузаджі

Ветерани сортовипробування Миколаївщини

Ветерани сортовипробування Миколаївщини

Структура врожаю кукурудзи звичайної, 2003 р.

Жовтнева державна сортодослідна станція

Жовтневу плодово-ягідну держ-сортодільницю (з 1.07.1990 р. – Жовтневу державну сортовипробувальну станцію, а нині – Жовтневу державну сортодослідну станцію) створено у 1962 р. на базі радгоспу «Октябрьський» в селі Галициново Жовтневого району Миколаївської області.

Для ведення виробничої діяльності було виділено площу розміром 42 гектари. Земельний масив сортосаду знаходився у південному агрокліматичному районі Миколаївської області, який характеризується помірно жарким, дуже посушливим кліматом, де взимку температура може знижуватися до –20–25 °С, а влітку досягати +40 °С. Кількість опадів у середньому становить 410 мм, вони

випадають нерівномірно, найбільша їх кількість у зимово-весняні та осінні періоди.

Метою діяльності станції визначено випробування зерняткових плодкових культур – яблунь, груш на різних підщепах, а також ягідних – смородини, суниці. У ті часи було закладено: яблуні – 40 сортодослідів на вегетативних підщепах ММ2, ММ3, ММ4, ММ9; груші – 43 сортодосліди, суниці та смородини – відповідно по 13 сортодослідів. Із кожним роком прискорювалися темпи випробування нових перспективних сортів плодкових, ягідних культур і винограду.

Першим керівником сортодільниці у 1962 р. став Білий Михайло

Аврамович. З ним працювали агрономи Глибка Микола Андрійович та Самусев В'ячеслав Андрійович. За часів керівництва Білого М. А. розпочато закладання саду на карликових і напівкарликових підщепах, а у 1973 р. отримано перший промисловий урожай.

Вагомий внесок у становленні наукової діяльності та створенні матеріально-технічної бази сортодослідної станції належить її директорам – Сербіній Антоніні Никифорівні (1962–1976; 1976–1986), Савченку Петру Васильовичу (1986–1994) та Лінчуку Валерію Валентиновичу (1994–1996). За роки їхньої діяльності земельна площа сортодільниці збільшилася до 307,9 га, а з березня 1987 року сортодільниця мала вже власну інфраструктуру. Також на станції працювали: керівники – Клименко Світлана Василівна, Мелютін Вадим Іванович, Григоренко Ярослав Вікторович; робітники – Потапова Ганна Степанівна, Голота Олена Степанівна, Голота Микола Ярославович.

З 1 червня 1990 року на підставі наказу Державної комісії по випробуванню сільськогосподарських культур Жовтневу державну сортовипробувальну станцію було перетворено на Жовтневу державну сортодослідну станцію.

Землі Інгулецької сортодослідної станції перейшли в розпорядження Жовтневої сортодослідної станції. Сільгоспугіддя займали 366,23 га, з

них рілля – 323,23, багаторічні насадження – 38,83, пасовища – 4,17, ліси і чагарники – 16,89, зариблені ставки – 2,64, інші угіддя – 18,43 гектарів.

Зі збільшенням земельної площі станції почали інтенсивно закладати сортодосліди кісточкових і горіхоплідних: черешні – 66, персика – 73, абрикоси – 28, аличі – 18, сливи – 6, вишні – 16, ліщини – 12, грецького горіху – 5, кизилу – 2 сортодосліди.

Жовтнева державна сортовипробувальна станція з 2002 р. після утворення Державної служби з охорони прав на сорти рослин спеціалізувалася на дослідженнях колекцій сортів винограду – 65 сортодослідів (із них два сортодосліди ПСП і 63 сортодосліди ДКС); зеленних овочевих культур – 111 сортодослідів (із них ДКС – 39, ВОС – 5 та УООЗСР – 67).

За період діяльності станції побудовано адміністративний двопо-

верховий будинок, склад–зерноскобище з підвальним приміщенням, критий ангар для сільськогосподарської техніки, критий тік і два накопичувачі води, склад для зберігання

мінеральних добрив. Також сортодослідна станція придбала садовий обприскувач ОС-600, польовий обприскувач ОП-600, розкидач мінеральних добрив МВД-500.

У 2012 р. Жовтнева державна сортовипробувальна станція припинила свою діяльність у складі Миколаївського обласного державного центру експертизи сортів рослин (філії УІЕСР).

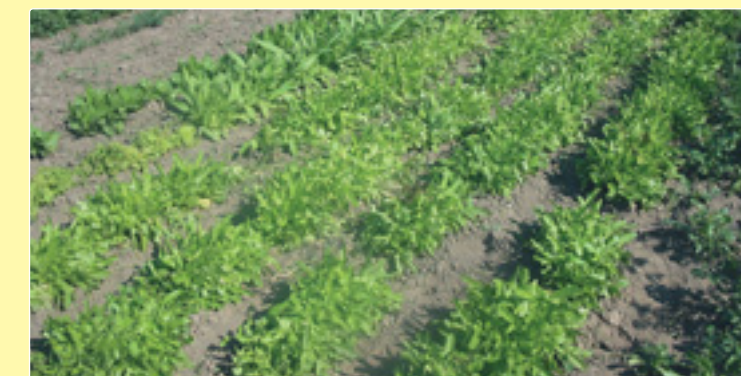
Петро Бузджі

Експертиза винограду на ВОС-тест

Дегустація ягід, 1997 р.

Експертиза салату посівного на ВОС

Первомайська державна сортодослідна станція

На виконання Постанови Ради Міністрів УРСР, прийнятої у 1936 р., в республіці створено розгалужену мережу сортовипробування ділянок із вивчення сортів зернових, технічних, кормових, овочевих та плодово-ягідних культур, а також тютювого шовкопряда. У Первомайському районі Миколаївської області створено три сортодільниці – Первомайську зернову на базі колгоспу «1 Травня», Первомайську овочеву на базі колгоспу «Партизанська іскра» та Первомайську шовковичну на самостійній основі.

На Первомайську зернову сортодільницю, створену в 1937 р., покладалося завдання щодо випробування зернових та кормових культур, з технічних – соняшника однорічного.

У 1955 р. після завершення будівництва Первомайського цукрового заводу і з початком його роботи план випробувань доповнили культурою цукровий буряк. У період окупації діяльність сортодільниці не було припинено, втім набір сортів відчутно зменшився. Завідував сортодільницею Савчук І. О. З 1945-го по 1973 р. начальником сортодільниці був Коротун Іван Прокопович. За часів його роботи сортодільниці у 1964 р. було виділено 250 га, зокрема 213 га ріллі.

Протягом 1973–1999 рр. очолював роботу сортодільниці Запорожець Анатолій Іванович. У цей період (1985 р.) її було перейменовано на Первомайську сортовипробувальну станцію. Протягом свого існування вона неодноразово ставала учасником ВДНГ СРСР та була нагороджена медалями. Первомайську сортодослідну станцію, що розташо-

Проведення ділянкового (грунтового) та лабораторного сортового контролю

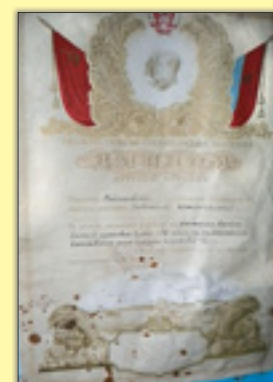
вана на півночі Миколаївської області, на відстані 180 км від обласного центру, створено у 1992 р. після реорганізації сортодільниці, заснованої 1937 року.

З 1999-го по 2016 р. директором сортостанції працював Шевченко Валентин Вікторович. За вміле керівництво та вагомі здобутки у професійній діяльності йому присвоєно звання «Почесний сортовипробувач України», нагороджено грамотами Міністерства аграрної політики та продовольства України. Щорічно на Первомайській ДСДС проводили 1,5–2,0 тис. умовних сортодослідів, що дало змогу сформувати надійні сортові ресурси, добирати сорти з високим генетичним потенціалом, належними адаптивними властивостями й іншими господарсько-цінними ознаками, здатними формувати високу врожайність, забезпечувати населення продовольчою продукцією, тваринництвом – кормами, а переробну промисловість – сировиною. Протягом 2010–2011 рр. випробувано

150 сортів м'якої пшениці (озимої), 50 сортів ячменю ярого, 15 сортів пшениці м'якої (ярої) та 10 сортів пшениці твердої (ярої), 60 сортів сої культурної. У користуванні станція мала 229,87 га землі, з них – 221,25 га сільськогосподарських угідь. За підсумками господарсько-фінансової та науково-дослідної діяльності Первомайську ДСДС визнано однією з кращих у системі Державної служби з охорони прав на сорти рослин. На її базі проводилися всеукраїнські, обласні та районні науково-практичні конференції, семінари, наради, тренінги з питань сортової політики, добору сортів, охорони прав на сорти рослин, велася робота зі зміцнення матеріально-технічної бази й оновлення парку сільськогосподарської техніки. Зокрема, останніми роками побудовано складські приміщення для зберігання сільськогосподарської продукції, газифіковано територію виробничої бази станції тощо.

Петро Бузаджі

Здобутки Первомайської сортодільниці в 50-ті роки

Експертиза сої культурної на ПСП

Учасники об'їзду сортостанції оглядають конкурсне випробування яблуні на низькорослих підцепах

